

Strategii de Dezvoltare a Sectorului TIC al Republicii Moldova: Situația Curentă și Perspective

Pulbere Veronica

Facultatea Inginerie și Management în Electronică și Telecomunicații
Universitatea Tehnică a Moldovei
Chișinău, Moldova
veronicapulbere@rambler.ru

Abstract — Republic of Moldova seeks at all times to obtain more performance in its development. Such action plans are drawn up for the implementation of the strategic objectives. The multitude of national policies and reforms in all fields of national economy till now I can not get the country out of the impasse the crisis. The agreement signed between Moldova and the European Union was a push in the choice of a new development directions of sustainable development with the great trends of the future.

Termeni cheie — economie națională, strategii de dezvoltare, plan de acțiune, reforme, domenii.

I. INTRODUCERE

De la începutul anilor '90, din momentul ce Republica Moldova devine un stat nou, pînă în prezent ea trece prin mai multe momente de depășire a crizei politice, economice, de consolidare și dezvoltare a întregii țări. Necătfînd la faptul ca au fost aprobate spre realizare diferite scenarii prin care s-au implementat numeroase mecanisme de realizare a obiectivelor strategice, Republica Moldova și la momentul actual se confruntă cu mari greutăți în calea dezvoltării sale. Dacă excludem influența factorului politic asupra dezvoltării economice a țării, atunci pe mulți specialiști în domeniu îi frământă întrebarea: Oare de ce Republica Moldova nu poate depăși criza economică, oare acele planuri de acțiuni și obiective strategice elaborate sunt imposibil de realizat?

II. STRATEGIILE DE DEZVOLTARE IMPLEMENTATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

În detalii un viitor este dificil de prognozat. Cu aît mai mult în cazul Republicii Moldova care spre deosebire de alte state ale Europei Centrale și de Est se află într-un impas în dezvoltarea sa, în atingerea unei stabilizări macroeconomice. Ca rezultat s-a amplificat necesitatea definirii obiectivelor și priorităților dezvoltării social-economice a țării.

Astfel, în anul 1998 Centrul de Investigații Strategice și Reforme a propus spre realizare proiectul: Republica Moldova – Strategia de dezvoltare. Datorită estimărilor și tendințelor de viitor a țării, strategia propusă delimitează scenariul de ieșire din criză și de dezvoltare a țării în trei perioade:

1. anii 1998-2000 ieșirea din criză,
2. 2000-2005 dezvoltare durabilă,

3. după anul 2005 apropierea parametrilor legislativi, sociali și economici ai Republicii Moldova de cei ai Uniunii Europene, acțiunile fiind concentrate în zece domenii prioritare [2].

Ca o continuitate a ideii realizării scopurilor Republica Moldova, se aprobă Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă "Moldova-XXI" (2000), în care sunt prevăzute principii ale dezvoltării durabile, precum: direcționarea

dezvoltării spre ameliorarea calității vieții; promovarea unui nou concept de securitate a oamenilor – alimentară, economică, socială, ecologică, a alianțelor economice regionale și subregionale; eradicarea sărăciei; asigurarea cunoașterii, informării, conștientizării și participării populației la procesul de dezvoltare durabilă; accesul liber la informațiile cu caracter economic, social și ecologic, la crearea și utilizarea rețelelor naționale și internaționale de comunicare în domeniul dezvoltării durabile, etc.

Dar unul din cele mai importante documente ce au fost elaborate este considerat Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei Naționale de edificare a societății informaționale "Moldova electronică pentru anii 2005-2010", fiind precedată de o multitudine de politici naționale și reforme în toate domeniile economiei naționale.

Conform raportului de evaluare a realizării Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei Naționale de edificare a societății informaționale „Moldova electronică” pentru anii 2005-2010 se atestă în dependență de domeniu un anumit grad de realizare a acțiunilor, astfel cum este prezentat în tabelul I.

Implementarea intensă a TIC în activitatea tuturor ramurilor economiei naționale a fost bazată pe astfel de planuri strategice, precum: e-Guvernare, e-Business, e-Cultură, e-Educație, e-Medicină, etc. [8].

Astfel, se observă că din totalul de acțiuni doar 43% au fost realizate, iar 28% sunt acțiunile care din anumite motive nu au fost realizate și se prevăd a fi incluse în strategiile ce vor fi implementate în următorii ani.

În procesul analizei documentului Strategiei Naționale „Moldova electronică” (2005-2010), s-au constatat un șir de probleme care au suspendat sau au stopat implementarea prevederilor acestei Strategii.

Multe obiective au un caracter general, declarativ și nu conțin indicatorii de progres și rezultatele scontate pentru fiecare acțiune. Mai multe acțiuni au o formulare vastă sau foarte vastă. De asemenea, nu sunt indicate instrumentele de monitorizare a fiecărei acțiuni. Necătfînd la aceste probleme, acțiuni nerealizate s-au înregistrat și unele progrese. Astfel din cele 177 acțiuni ale Planului de acțiuni al Strategiei naționale de edificare a Societății informaționale „Moldova electronică” (2005) au fost realizate pe deplin mai puțin de jumătate, acest document a avut un rol important în crearea unui cadru mai favorabil pentru dezvoltarea tehnologiilor societății informaționale și pregătirea terenului pentru pașii următori.

Abordarea strategică constă în folosirea avantajelor, depășirea slăbiciunilor cu transformarea oportunităților în avantaje și atenuarea riscurilor/amenințărilor identificate.

Majoritatea proiectelor ce țin de infrastructură au fost realizate datorită finanțării agenților economici de pe piața comunicațiilor electronice a Republicii Moldova [7].

TABELUL I. INFORMAȚIE GENERALIZATĂ PRIVIND GRADUL DE REALIZARE AL ACȚIUNILOR PLANULUI DE ACȚIUNI AL STRATEGIEI NAȚIONALE „MOLDOVA ELECTRONICĂ”

Denumirea domeniului	Acțiuni			
	Total	Realizate	Realizate parțial	Ne-realizate
1. Infrastructura Societății informaționale	18	11	4	3
2. Guvernarea și democrația electronică	41	22	13	6
3. Economia electronică	25	14	7	4
4. Educația electronică	28	9	-	19
5. Știința electronică	22	7	10	5
6. Cultura electronică	26	3	12	11
7. Sănătatea electronică	17	9	6	2
Total, acțiuni	177	75 (43%)	52 (29%)	50 (28%)

Sursa: Raport de evaluarea Strategiei eMoldova 2020

Apoi se încearcă să se realizeze strategia: Integrarea Europeană- Libertate, Democrație, Bunăstare 2009-2013.

La începutul anului 2010 când a fost lansat un nou Acord de colaborare între Republica Moldova și Uniunea Europeană s-au identificat 8 sectoare care necesită reforme și acțiuni strategice, printre care se găsesc domenii mai puțin problematice și unele mai complexe. Acestea sunt legate de principalele domenii de interes public unde sunt necesare eforturi de reformare și dezvoltare, cum sunt: Statistica; Mineritul; Turismul; Sănătatea publică; Protecția consumatorilor; Societatea informațională; Mediul; Dezvoltarea regională.

Din acea perioadă se observă aprobări a planurilor de acțiuni și a strategiilor de dezvoltare a tuturor acestor sectoare [3].

Datorită transparenței informației expuse de fiecare ministru și a datelor statistice se poate de menționat faptul că sunt elaborate și implementate numeroase proiecte și planuri de acțiuni privind implementarea strategiilor de dezvoltare sectoriale, astfel precum se atestă în tabelul II și tabelul III.

În baza datelor din tabelul II se poate de menționat că cantitatea totală de proiecte implementate în anul 2012 a crescut brusc cu 288 de proiecte.

Iar în anii 2013-2014 înregistrându-se o creștere mai lentă de proiecte implementate, doar cu 8 la număr. Însă dacă facem o comparație a numărului de proiecte implementate în anul 2014 față de anul 2011, atunci acesta a crescut de 4,6 ori.

Cele mai multe proiecte sunt implementate de Ministerul Economiei, Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei. Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor nu este atât de activ la implementarea proiectelor, deoarece este un domeniu ce necesită investiții enorme în dezvoltarea strategică a acestuia.

Numărul strategiilor implementate de ministerele Republicii Moldova, conform datelor prezentate în tabelului III, în anul 2012 față de anul 2011, înregistrează în total o creștere de 14 strategii. Iar în anul 2013 s-au elaborat în total 33 de strategii.

Astfel, majoritatea ministerelor Republicii Moldova începând cu anul 2012 au elaborat intens PLANUL DE ACȚIUNI privind implementarea Strategiei Naționale de dezvoltare a domeniului său. Perioada de finalizare a

implementării acestora fiind considerat anul 2020, ceea ce se delimitează din însăși denumirile strategiilor.

TABELUL II. NUMĂRUL PROIECTELOR IMPLEMENTATE DE MINISTERELE REPUBLICII MOLDOVA

Ministerele din Republica Moldova	Perioada analizată				
	2011	2012	2013	2014	2015 lunile '01, '02, '03
Ministerul Afacerilor Interne	85	60	89	50	7
Ministerul Mediului	18	1	38	30	11
Ministerul Finanțelor	30	36	49	47	9
Ministerul Economiei	0	84	120	103	29
Ministerul Justiției	0	57	60	72	12
Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor	0	17	20	66	18
Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor	0	6	1	22	4
Ministerul Educației	0	22	44	58	10
Ministerul Culturii	2	10	0	24	4
Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei	0	70	86	53	17
Ministerul Sănătății	0	23	44	46	9
Ministerul Tehnologiei Informației Comunicațiilor	0	15	31	12	6
Cancelaria de Stat	0	10	26	29	8
Alte agentii și birouri	0-1	0-3	0-4	0-4	0-2
Total	138	426	629	637	151

Astfel sunt denumite: Strategia Educația 2020, Strategia „Sănătate 2020”, Strategia Cercetării-Dezvoltării a Republicii Moldova până în 2020, etc.

Cele mai multe strategii, în număr de 33, începând cu anul 2011 până în prezent sunt elaborate și implementate în domeniul educației, fiind urmat de Ministerul Finanțelor, Ministerul Mediului și Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

O însemnătate majoră o are și Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova a cărui termen de realizare constituie perioada anilor 2002-2020. Din cadrul acestei strategii s-au formulat Strategiile de dezvoltare Regională cu perioada de realizare a obiectivelor strategice 2013-2015. Datorită acestei strategii fiecare regiune a Republicii Moldova, inclusiv și regiunile rurale, sunt obligate să-și elaboreze Strategii locale de dezvoltare, implementarea cărora să se realizeze atât din sursele financiare a bugetelor locale, cât și din diferite proiecte sau parteneriate public-private.

Odată cu prestarea unei noi game de servicii de telecomunicații (telefonie mobilă, Internet), începând cu anul 1998 piața de telecomunicații cunoaște o nouă etapă de dezvoltare, de creștere intensivă. Furnizorii noi de pe piața tehnologiilor informației și comunicațiilor (TIC) s-au menținut și s-au dezvoltat datorită nu numai investițiilor enorme plasate în acest domeniu, dar și acțiunilor de înaltă precizie implementate în activitatea sa.

Însă construirea unui viitor al țării este de neconceput fără o strategie digitală care să creeze în baza tehnologiilor informației și comunicațiilor (TIC) oportunități de inovare și

dezvoltare. Din această cauză tabloul complex al lumii digitale de azi este necesar să includă echipamente mobile inteligente și instrumente de colaborare la distanță, schimbul dramatic al comportamentului utilizatorilor, îndeosebi a nativilor digitali, care așteaptă ca serviciile să fie oferite oricând, oriunde și prin oricare echipament.

TABELUL III. NUMĂRUL STRATEGIILOR IMPLEMENTATE DE MINISTERELE REPUBLICII MOLDOVA

Ministerele din Republica Moldova	Perioada analizată				
	2011	2012	2013	2014	2015 lunile 01, '02, '03
Ministerul Afacerilor Interne	-	4	2	-	1
Ministerul Mediului	5	1	4	1	1
Ministerul Finanțelor	3	-	3	8	3
Ministerul Economiei	-	2	4	-	-
Ministerul Justiției	-	1	1	-	-
Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor	-	-	4	-	3
Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor	-	-	1	-	-
Ministerul Educației	-	5	9	16	-
Ministerul Culturii	1	1	-	1	-
Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei	-	5	3	1	-
Ministerul Sănătății	-	-	-	1	-
Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor	-	3	-	-	-
Cancelaria de Stat	-	1	-	-	-
Alte agentii și birouri	-	-	2	-	-
Total	9	23	33	28	8

III. STRATEGIILE DE DEZVOLTARE SPECIFICE DOMENIULUI TIC

Aceste așteptări impun guvernele și instituțiile publice să fie pregătite de a oferi și a utiliza servicii informaționale oricând, oriunde și la orice echipament într-un mod sigur, securizat și cu resurse mai puține.

Avantajele tehnologiilor digitale, de care persoanele ar putea profita în calitate de cetățeni/consumatori sunt diminuate în multe țări, inclusiv în Republica Moldova, de probleme de siguranță și confidențialitate, de un acces insuficient la Internet, un grad scăzut de funcționalitate, de lipsa competențelor necesare sau a accesibilității serviciilor[6].

De aceea a apărut necesitatea în anul 2001 în aprobarea Politicii Naționale în domeniului de telecomunicații, iar în anul 2004 – a politicii de edificare a societății informaționale a Republicii Moldova.

Fiind un domeniu important al economiei naționale, Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor în acord cu Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației (ANRCETI) elaborează cadrul legislativ-normativ, instituțional și de reglementare pentru dezvoltarea unei infrastructuri infocomunicaționale optimizate, care să corespundă standardelor de calitate cu servicii la prețuri accesibile.

Ca rezultat au fost implementate programe și strategii de dezvoltare a sectorului tehnologiilor informației și comunicațiilor (TIC), precum:

1. Programul de dezvoltare strategică al Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor pentru anii 2012-2014;
2. Strategia de comunicare a Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor 2014-2016;
3. Strategia Națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova digitală 2020”;
4. Strategia de creștere a competitivității Industriei Tehnologiei Informației pe anii 2014-2020.

Strategia Națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova digitală 2020” este orientată spre crearea condițiilor prin intervenția minimă a statului, dar cu efect maximum pentru dezvoltarea societății informaționale, concentrând eforturile pe trei piloni:

1) Pilonul I: Infrastructură și acces – îmbunătățirea conectivității și accesului la rețea;

2) Pilonul II: Conținut digital și servicii electronice – promovarea generării conținutului și serviciilor digitale;

3) Pilonul III: Capacități și utilizare – consolidarea alfabetizării și competențelor digitale pentru a permite inovarea și a stimula utilizarea [6].

Conform obiectivelor strategice, stipulate în acest document, se prognozează către anul 2020, ca Republica Moldova să beneficieze de soluții TIC pentru toate componentele societății (populația, economia, statul). De asemenea utilizarea TIC va contribui la integrarea mai profundă în economia globală, promovarea propriilor produse și servicii informaționale în lume, iar cetățenii vor avea un nivel ridicat de bunăstare.

În prezent, s-ar părea că piața de telecomunicații a ajuns la punctul culminant al dezvoltării sale, unde furnizorii de servicii ar trebui să se mențină o perioadă cât mai îndelungată la acest nivel de dezvoltare care l-au atins, și nici într-un caz să nu permită începerea perioadei de declin a dezvoltării companiilor sale.

Din această cauză toate strategiile implementate cuprind un set de obiective și acțiuni strategice ce sunt expuse în programele de dezvoltare din care sunt alcătuite așa numitele documente - Strategii. Din totalitatea acestora doar două se atribuie sectorului Radiocomunicații:

1. Programul de dezvoltare a rețelelor prin radio acces în bandă largă pe anii 2014-2020;

2. Programul de tranziție de la televiziunea analogică terestră la cea digitală terestră.

Celelalte obiective se referă la dezvoltarea rețelelor fixe în bandă largă, la crearea, dezvoltarea și valorificarea conținutului digital din Republica Moldova, la educație digitală în învățământul general obligatoriu, la formarea competențelor digitale pentru angajații instituțiilor publice, la asigurarea securității cibernetice a Republicii Moldova, etc. [1].

La elaborarea Strategiei eMoldova 2020 s-a luat în considerare contribuția semnificativă a informatizării societății asupra creșterii economice și, respectiv, asupra îmbunătățirii calității vieții cetățenilor. Cele mai primordiale domenii de intervenție stipulate în Strategia Națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova digitală 2020” sunt următoarele:

1. Infrastructura TIC;
2. Guvernarea electronică;
3. Incluziunea digitală a populației;
4. Dezvoltarea sectorului TIC.

În procesele de dezvoltare a programelor și proiectelor de realizare a Strategiei sunt atrase mijloace financiare interne publice și private, precum și cele externe. Mijloacele financiare din sursele naționale proveni din:

- a) bugetul de stat;
- b) fondul „Moldova electronică”;
- c) programele de stat din sfera dezvoltării tehnologice și inovării;
- d) proiecte de transfer tehnologic cu cofinanțare obligatorie de către mediul de afaceri;
- e) parteneriate public-private.

Însă, ca rezultat se atestă o insuficiență de mijloace financiare. Și datorită acestui fapt realizarea planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei Naționale de dezvoltare a societății informaționale „Moldova digitală 2020” nu corespunde planului calendaristic prognozat.

O atenție deosebită se acordă planurilor de digitizare a proceselor interne ale Autorităților/instituțiilor publice în acordarea serviciilor cu respectarea cerințelor cadrului de interoperabilitate cu alte domenii ale economiei naționale, precum și condițiilor propice pentru incluziunea socială în baza serviciilor electronice.

Ca erori semnificative sunt considerate lipsa descrierii acțiunilor detaliate referitor la domeniul: dezvoltarea sectorului TIC, și mai ales asupra dezvoltării în perspectivă a sectorului Radiocomunicații. Doar fiecare agent economic ce activează în acest sector individual stipulează acțiunile și obiectivele sale strategice, ținând cont de politicile de concurență, de cadrul normativ-legislativ impus de către Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației (ANRCETI).

Unele programele din cadrul Strategiei eMoldova 2020 au termen de realizare din anul 2013 până la finele anului 2015. De aceea ar fi necesar de efectuat o evaluare preventivă a indicatorilor rezultativi care s-au înregistrat la acest moment. Ca rezultat se pot efectua modificările de rigoare ca acele obiective strategice elaborate să fie realizate 95-100%, dar nu 43 % din acțiuni conform Strategiei Naționale „Moldova electronică” în perioada 2005-2010.

În dependență de obiectivul general al Strategiei eMoldova 2020 sunt delimitate numeroși indicatori de impact care se planifică să fie majorați treptat, începând cu 15-20% pe perioada anilor 2013-2015, 35-50% până la finele anului 2017 și 60-100 % la finele perioadei de realizare a strategiei, anul 2020.

O atenție sporită se acordă indicatorilor specifici domeniului tehnologiilor informației și comunicațiilor (TIC), precum: viteza de transmitere a informației pînă la abonat, posibilitate de acces la televiziunea digitală terestră, acces mobil de bandă largă. De asemenea este calculată ponderea serviciilor publice disponibile on-line din totalul serviciilor care pot fi prestate în mod electronic, ponderea populației care folosește semnătura digitală, serviciile electronice, coeficientul satisfacției de calitate a serviciilor publice oferite în mod electronic.

Din cadrul pilonului 3 a cărui obiectiv general este crearea condițiilor pentru creșterea gradului de alfabetizare digitală, dezvoltarea competențelor digitale și a incluziunii sociale se definesc astfel de indicatori, precum: Cota absolvenților învățământului general obligatoriu, instituțiilor de învățământ secundar general și vocațional-tehnic ce posedă competențe TIC, Cota universităților care au implementat mecanismul de admitere on-line, Cadre didactice instruite în aplicarea TIC, cota programelor curriculare care includ mijloace TIC, etc. [6]. De obținerea valorilor indicatorilor nominalizați în pilonul 3 este responsabil Ministerul Educației.

Indicatorii de impact a obiectivului general orizontal: Crearea condițiilor pentru creșterea gradului de securitate și încredere în spațiul digital constituie: Cota populației care cunoaște riscurile spațiului digital: 50% către 2015, 65% către 2017, 80% către 2020; Ponderea angajaților instituțiilor publice din totalul angajaților instruiți și certificați în materie de securitate digitală, cât și prognoza ca cel puțin 70% din cetățeni se vor simți în siguranță în spațiul digital.

Toți indicatorii de impact și toate obiectivele strategice formulate și incluse în cadrul programelor și planurilor de acțiuni privind implementarea unora sau altor strategii de dezvoltare nu vor fi realizate dacă va fi:

1. O insuficiență de mijloace financiare,
2. Iresponsabilitate din partea autorităților responsabile,
3. Realizarea scopurilor proprii, dar nu cele a societății în întregime;
4. Influența majoră a unor factori cu impact negativ asupra dezvoltării economiei naționale și a domeniului tehnologiilor informației și comunicațiilor în special.

IV. ÎNCHIERE

Republica Moldova din momentul creării ca un stat nou pînă în prezent a elaborat numeroase planuri de acțiuni și a implementat diverse strategii de dezvoltare cu scopul de a scoate țara din criza politică, economică, de consolidare. Dar nici una din acestea nu au fost realizate în totalitate, ci doar la valoarea de aproximativ 43% -50%.

Aceasta se datorează influenței în mare măsură a factorului politic, a lipsei de resurse financiare și de investiții, etc. Sau poate obiectivele strategice sunt prea mărețe și greu de realizat. Poate ar fi mai cu succes nu să implementăm noi strategii de dezvoltare, după ce expiră perioada de realizare a strategiilor menționate, dar să perfecționăm direcțiile de dezvoltare a acestora.

BIBLIOGRAFIE

- [1] www.anrceti.md/search/node/strategii
- [2] <http://particip.gov.md/statistics.php?l=ro>
- [3] <http://www.mtic.gov.md/ro/transparency/plan>
- [4] <http://particip.gov.md/strategia/Moldova2020>
- [5] www.e-democracy.md/files/.../strategia-moldova-2020.pdf
- [6] [www.mtic.gov.md:Strategia Națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova digitală 2020”](http://www.mtic.gov.md/Strategia%20Națională%20de%20dezvoltare%20a%20societății%20informaționale%20„Moldova%20digitală%202020”).
- [7] Raport de evaluare a Strategiei eMoldova 2020.
- [8] [www.mtic.gov.md:Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă “Moldova-XXI”](http://www.mtic.gov.md/Strategia%20Națională%20pentru%20Dezvoltare%20Durabilă%20„Moldova-XXI”).